

OM MUS og
MENN

TIL EI MUS

(ein gong eg kom til å pløye opp bolet hennar)

Små skvetne spinkle kvistesankar,
kor hjarta piprar, kor det bankar!
Du spring på stutte skrangleskankar
og dett og styp.
Eg har då ikkje vondt i tankar,
ditt arme kryp!

I augo dine otten sviv
for mannen og det verk han driv.
Så vondt å sjå! eg gjer deg stiv
av dødsens gru,
eg som er fødd til same liv
og død som du.

Eg veit nok at du driv og stel.
Kva så? Ei lita musesjel
heng òg ved livet sitt. Kva tel
eit aks hell to?

Eg har då lèll min rike del,
så versågod!

Det gufsar kaldt frå kvite tindar,
og bolet ditt av strå og pinnar
er knust og fyk for alle vindar.

Å stakars mus!
snart spring du kring på rima rindar
og eig kje hus.

Du såg at åkeren vart mogen,
og snart stod stubben tett som skogen.
Her, tenkte du, var livd mot sjogen,
mot vått og kaldt.

Så kom den hjartelause plojen
og krasa alt.

Du sleit som mauren, kraup som makken
og tok så mang ei bør på nakken.
No står du her på berre bakken
og reint i beit.

Usæle arming! det var takken
for alt du sleit.

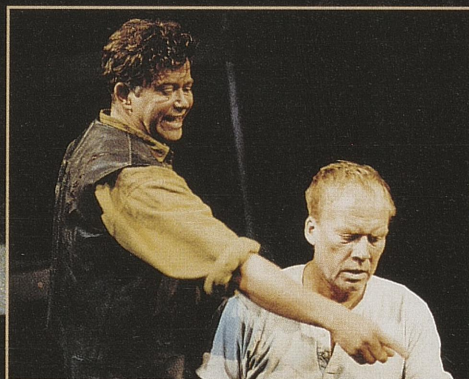
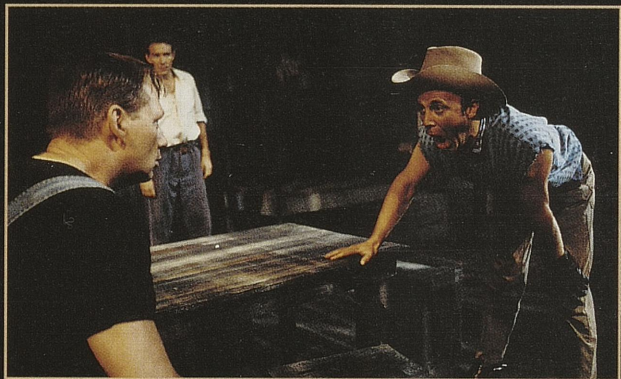
Men det var fleir' enn du som fann
at fliden ikkje alltid vann.

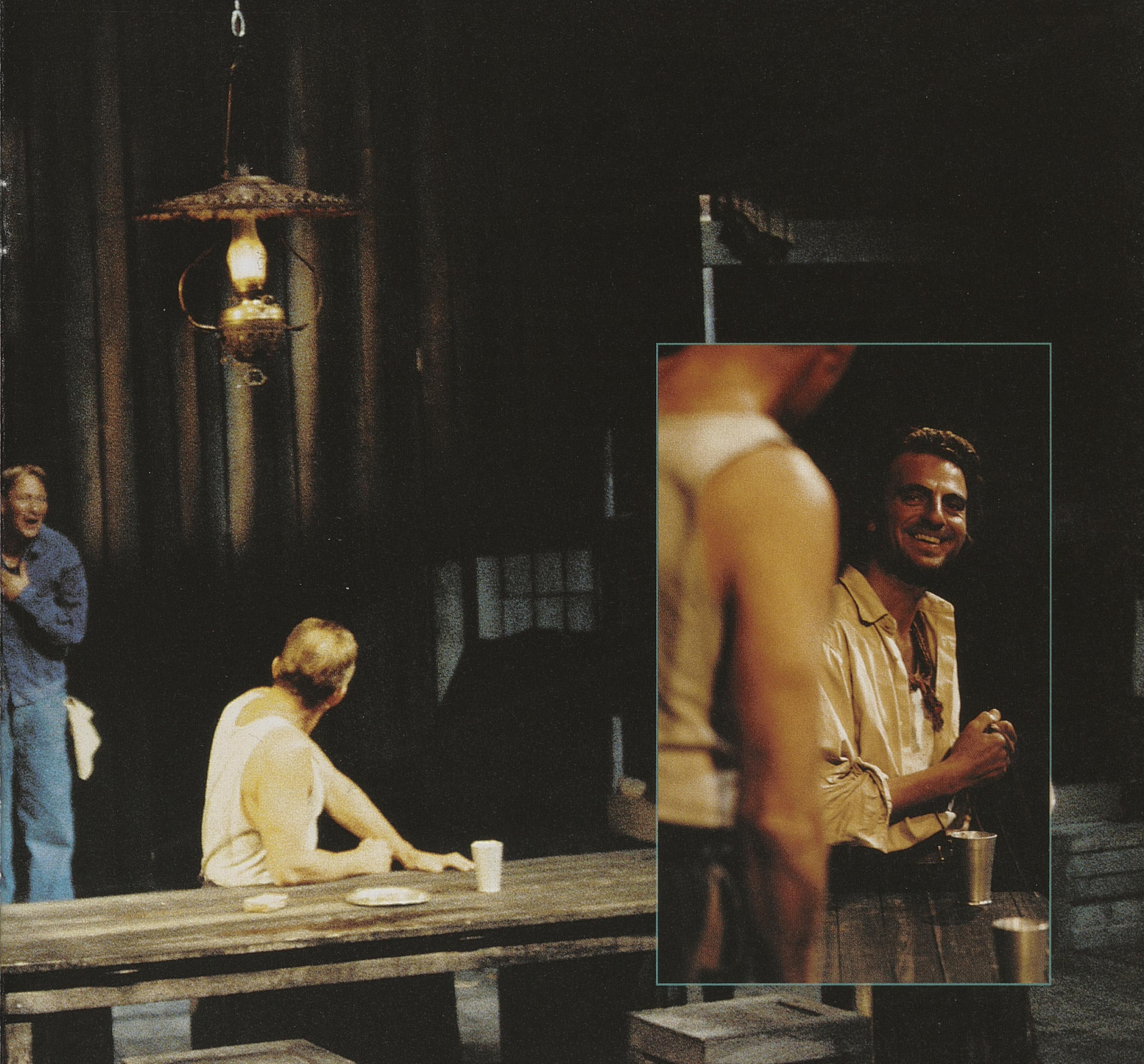
I fåfengd strevar mus og mann
og slit seg ut
for mang ei von som vendast kan
til sorg og sut.

Om du har ditt å tenkje på
så er eg verre stelt, du små.
Attom meg ligg ei lang og grå
og uglad ferd,
og vegen fram kan ingen sjå,
men redd eg er.

*Robert Burns
gjendikta av Hartvig Kiran*

OM MENN OG MENN

- Kvar vart det av solidariteten i det norske samfunnet?

VIDAR SANDEM: Det er skremmende, men solidariteten - noko av det vesentlegaste i eit samfunn - er på veg ut. Når folk fell utanfor, er det få som er villige til å hjelpe dei opp att. Framleis er det viktig at folk ser seg rundt og tek innover seg andre folk sine problem og sorger. *Om mus og menn* viser kor vesentleg det er å ta seg av dei svake. Det handlar om menneskeverd; om å tilkjempa seg det.

STÅLE BJØRNHAUG: Det fine med *Om mus og menn* er at solidariteten og lojaliteten i stykket er der ubevisst. Det fell naturleg! Solidariteten og lojaliteten er ikkje pressa inn i hovudet på folk.

- Lennie og George har ein stor draum som er ein del av den amerikanske draumen?

SANDEM: På eit vis er han det, men George og Lennie drøymmer ikkje om å verta rike. Dei drøymmer rett og slett om å eiga noko sjølv; ein liten bit jord der dei kan bestemta

over sine egne liv. Var du landarbeidar, var du nedst på rangstigen. Du arbeidde inn pengar for andre, og du vart kasta ut når det ikkje var bruk for deg meir. Å skaffa seg ein gard var ein draum som alle landarbeidarane hadde, men det var ein håplaus draum. Steinbeck viser likevel at draumar kan realiserast. Det er ein viktig del av stykket at draumar ikkje berre er draumar.

- Vennskapen mellom George og Lennie er svært spesiell?

SANDEM: Lennie er tilbakestående. George har lova å ta seg av han, og det har han gjort så langt. Han har teke Lennie med seg over alt. Det er ein fantastisk vennskap. Lennie elsker George over alt på jorda. Utan han hadde Lennie vore heilt hjelpelaus. Det er nesten som herren og hunden hans. Det er neppe lett å ta vare på Lennie i det sterke mannsamfunnet som

George og Lennie lever i. Likevel vert Lennie på merkeleg vis godteken. Det heng nok saman med at han er så vanvittig sterk og arbeider så kolossalt.

BJØRNHAUG: Lennie lever på mange vis eit ganske godt liv. Han gjer det som han vert fortald at han skal gjera. Han kosar seg og vert sur når han ikkje får bøkker med ketchup. Når Lennie oppfører seg dumt, er det ikkje han sjølv som må ta det innover seg. Han har fridommen i kroppen. Det ville ikkje vera lett å setja ein fri fugl som Lennie i bur.

- Det er ei stor bør som kviler på George?

BJØRNHAUG: Utan at han veit det sjølv, får han øydelagt livet sitt. Han får ikkje sjansen til å stifte familie. Han er eit menneske som tek ansvar. Steinbeck seier ikkje noko om alderen på George og Lennie. Me veit ikkje om dei er 25 eller 50 år. Er dei 50, og venskapen har vart ei stund, synest eg at det er svært patetisk.

- Om mus og menn er ei enkel historie?

BJØRNHAUG: Eg trur at Steinbeck kviskrar oss i øyra at det finst ei lita von for menneska. Så lenge heilt alminnelege menneske - utan å vita det sjølv - har eit slags krav til sømeleg oppførsel inne i seg; eit eller anna som handlar om ansvar, er det von. Det er dette eg ser i stykket, ved sida av humoren og den enorme kjærleiken til miljøet. Det finst ikkje eit menneske i stykket som ikkje Steinbeck lyftar fram. Det er som han seier: Sjå på dette mennesket her!

SANDEM:
Steinbeck
roman er
glitrande.
Sjølv om
mange
vil

vera usamde, synest eg det er stor dikting. Også Samuel Beckett har den enkle, klare historia liggjande i botn på skodespela sine. Det same har Jon Fosse. Alle uttrykkjer dei seg på heilt enkelt, men ulikt vis.

- Har George nytte av Lennie? Får han noko tilbake?

SANDEM: Eg trur at han har glede av samværet. Eg trur at han synest det er godt å ha omsorg for nokon, sjølv om det er forferdeleg slitsamt og svært masete.

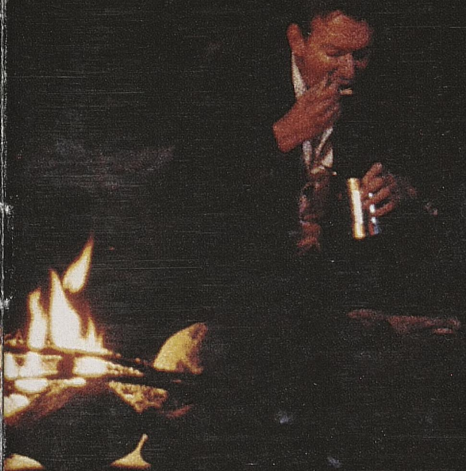
BJØRNHAUG: Skal ein hevda at George har nytte av Lennie, må ein vera psykolog og pressa fram eit slikt synspunkt. Eg synest ikkje det er interessant. Men George og Lennie har det hyggeleg saman.

- Finst det slikt vennskap mellom menn i dagens moderne samfunn?

SANDEM: Det er neppe vanleg, men i litteraturen, i Tarjei Vesaas' *Fuglane*, finn ein litt av det same, men det er i venskapen mellom Mattis og systera.

- Vennskap mellom menn har utvikla seg. Det var annleis på 1930-talet enn det er i dag?

SANDEM: Dagens omgangsform blant menn hadde neppe vore mogeleg i det maskuline samfunnet blant

landarbeidarane i USA på 30-talet. Der var det mandige grunnsteinen, og i den samanhengen var det nok vanskeleg for George å vera så pass varm og kjærleg mot Lennie.

BJØRNHAUG: John Steinbeck veit korleis vennskap mellom menn er. Det er ikkje noko søtmjølkk. Det er klart at George irriterer seg kolossalt over Lennie av og til. Han kjeftar og står i, men det er svært sjeldan at gode mannfolk ikkje irriterer seg og kjeftar på kvarandre. Likevel finst det ei samkjensle.

- Det vert sagt at einsemd er folkesjukdom nummer ein i dagens norske sosialdemokrati. Det må likevel vera ein himmel i forhold til den einsemda desse landarbeidarane må leva med?

SANDEM: Dagens sosialdemokrati strevar med eit fokusproblem. Det verkar som om me er på veg mot eit samfunn som isolerer, eit samfunn med mangel på solidaritet, varme og omsorg. Ein kan seia at folket har skulda, men det er styresmaktene som

må leggja premissane for samfunnet. Det er dei som uttrykkjer kva som er viktig.

- Ute i Europa er *Om mus og menn* i ferd med å få ein renessanse. Kvifor er slik gjenoppdaging?

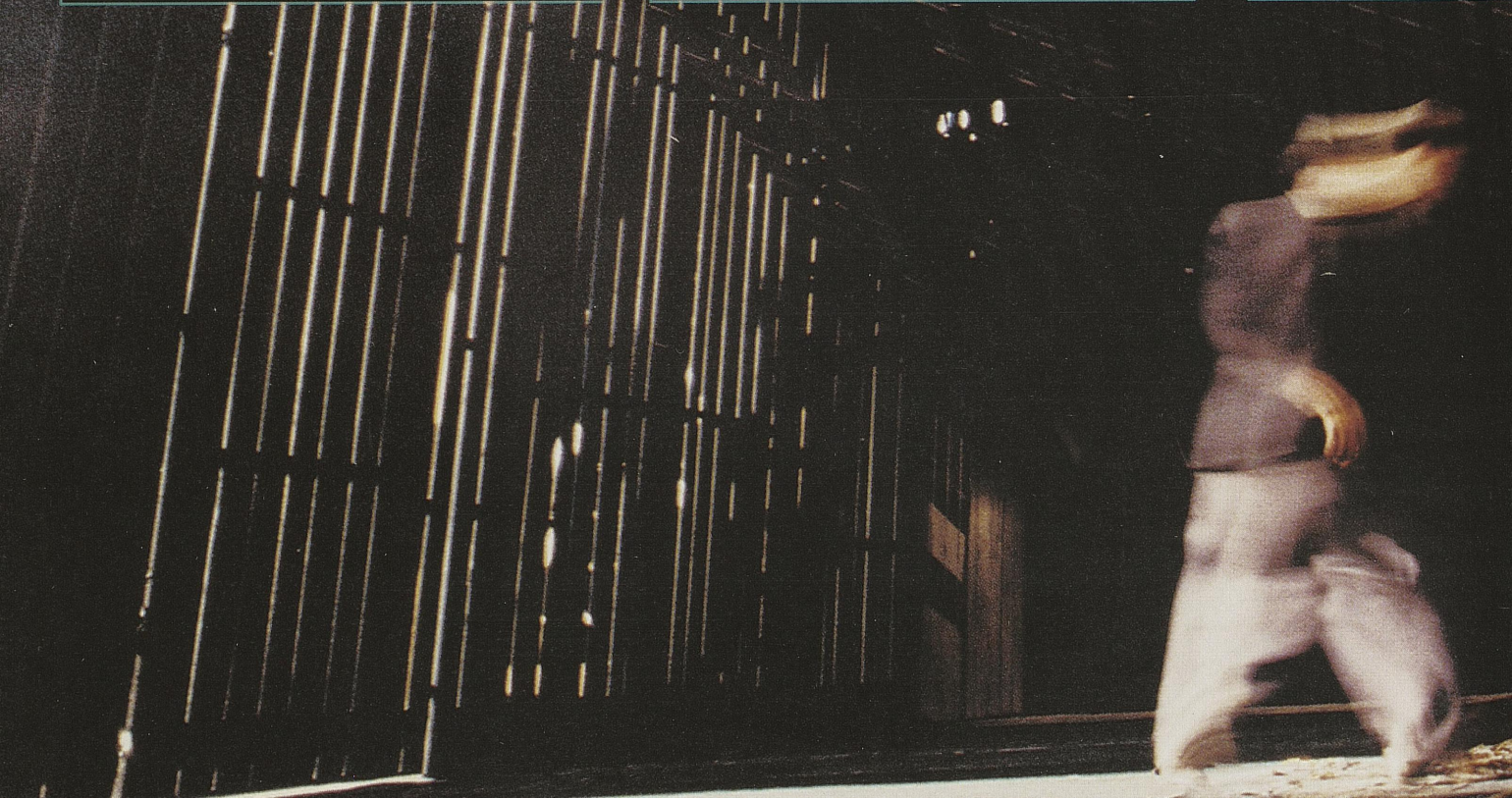
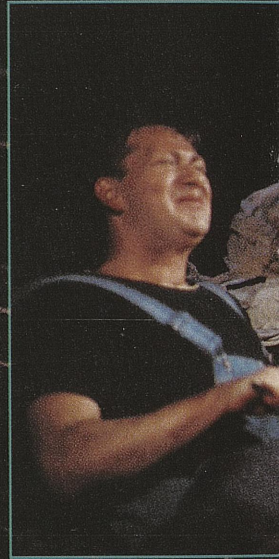
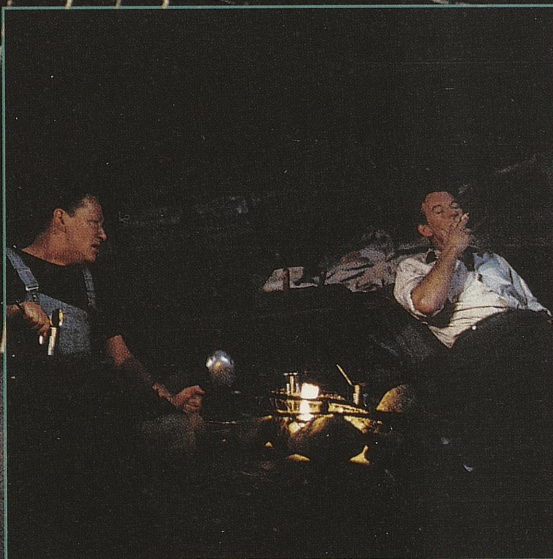
BJØRNHAUG: Etter alt det eksperimentelle teateret er det kanskje viktig å undersøkje dei enkle og primære kjenslene på nytt.

SANDEM: Eg trur at mange lengtar tilbake til det å få fortalt ei enkel historie på ein god måte. John Steinbeck greier dette. Både boka og framsyninga gjer noko med folk. Kanskje vert dei litt betre menneske? Kanskje byrjar dei å tenkja litt annleis? Kanskje byrjar dei å sjå seg rundt?

*OTTAR FYLLINGSNES,
journalist i Dag og Tid*

OM MUS OG MENN

av John Steinbeck
omsett av Edvard Hoem

Première på Hovudscenen 18. september 1996

George
Lennie
Candy
Slim
Sjefen
Curly
Kona til Curly
Carlsson
Whit
Crooks

Regi
Scenografi
Musikk
Produksjonsdramaturg

Musikken er innspela av

Inspisient
Maske
Lyd
Lyssetjar
Rekvisitør
Sufflør
Scenekoordinatorar
Prosjektlear

Foto: Erik Berg • Programredaksjon: Signe Bjørvik, Rune H. Trondsen
• Grafisk formgjevar Knut-Jarle Hvitmyhr

**STÅLE BJØRNHAUG
VIDAR SANDEM
ROY BJØRNSTAD
PAUL-OTTAR HAGA
BJØRN JENSEG
SVEIN ROGER KARLSEN
HILDE OLAUSSON
TORGEIR FONNLID
ARE STORSTEIN
BEHRUZ ARSHI**

**BENTEIN BAARDSON
KARI GRAVKLEV
EGIL MONN-IVERSEN
BODIL KVAMME**

**Finn Hauge (munnspele og fele),
Kari Stokke (synth.), Rolf Malm (klarinet),
Steinar Larsen (gitar/mandolin),
Svein Johann Ose (gitar), Per Løberg (bass)
og Gunnar Aas (slagverk).**

**BRITA GAARDER
BRITT HELEN RIISE
TORE GUSTAVSEN
TERJE WOLMER
PÅL BRANTZEG
ANNE FLADMO
LARS VUTTUDAL/WALTER MATHISEN
JIM FAINBERG**

Teaterforlag: Teaterförlag Arvid Englund AB, Stockholm •
Trykk: Falch Fargetrykk AS

HANDLINGA

Scene 1: Ein sandbanke ved Salinas-elva, torsdag kveld.

Scene 2: Inne i ei sovebrakke, seint fredag morgon.

Scene 3: Same stad, omkring halv åtte, fredag kveld.

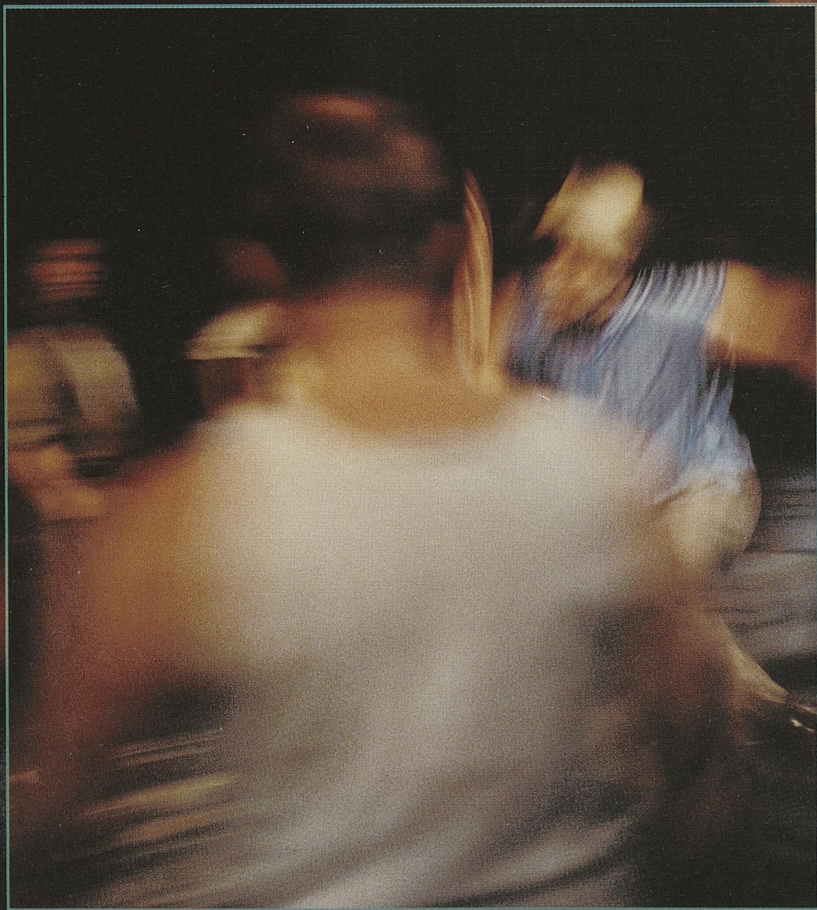
PAUSE

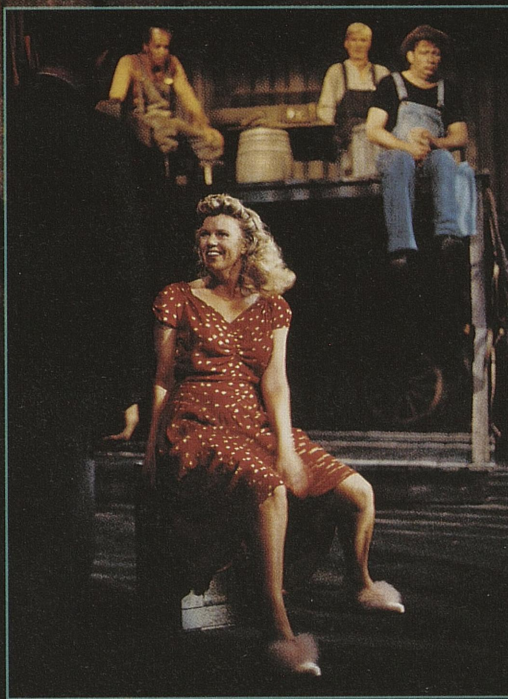
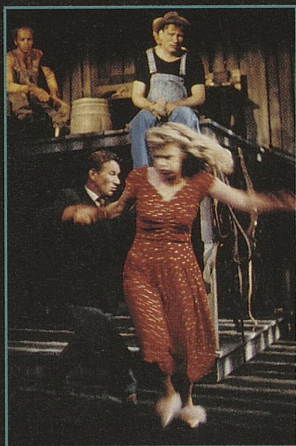
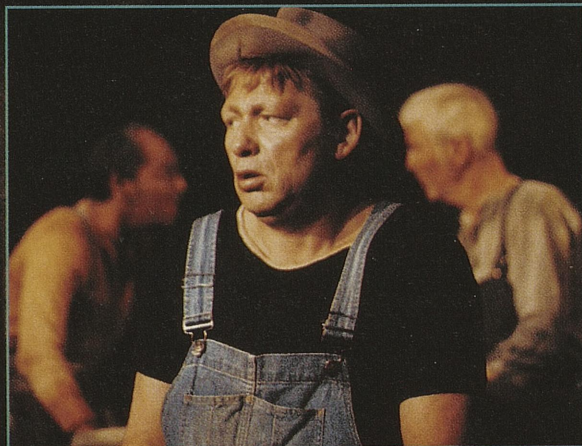
Scene 4: Rommet til stallkaren, eit skur, klokka ti, laurdag kveld.

Scene 5: I eine hjørnet av ein svær låve, utpå ettermiddagen, søndag.

Scene 6: Ein sandbanke ved Salinas-elva, søndag kveld.

JOHN STEINBECK - OM MUS OG MENN

Om mus og menn (Of Mice and Men; 1937) var John Steinbeck sin første store suksess. Rett nok hadde han alt vunne seg eit namn gjennom utgjevinga av *Dagdrivergjengen* (Tortilla Flat; 1935) og streikeromanen *Kamp med uvisst utfall* (Dubious Battle; 1936).

Men det var kortromanen *Om mus og menn* som gav han nasjonal heider. Romanen vart valt til Månadens bok, den gjekk til topps på bestseljarlistene og vart dessutan tilrettelagd for teater. Stykket fekk rosande kritikkar, vann kritikarprisen og vart ein publikumsuksess på Broadway. Alt i 1939 fekk *Om mus og menn* europapremière i London, berre dagar før stykket hadde première på Det Norske Teatret. Hollywood-regissøren Lewis Milestone filmatiserte romanen i 1940, og Steinbeck skal ha vore enda meir nøgd med filmen enn med teater-versjonen. I 1939 kom *Vredens druer* som han fekk Pulitzerprisen for. John Ford si vidgjetne filmatisering av *Vredens druer* vart sett opp på kinoane året etter, med Henry Fonda i hovudrolla. Og Steinbeck si karriere nådde her sin desiderte kunstnarlrgr topp. I 1952 kom *Øst for Eden* og i 1962 fekk John Steinbeck Nobelprisen i litteratur.

Men det var med *Om mus og menn* forfattarkarrièren skaut fart. Den korte romanen hadde ein svært trong fødsel. Steinbeck hadde skrivne ein god bit, då kvalpen «Toby» like godt tygde i seg halve manuskriptet. Steinbeck måtte byrje på nytt, og tapte to arbeidsmånader. Men han fekk ei god anekdote i byte. Steinbeck skreiv til forleggjaren sin at han ikkje ville straffe kvalpen. Han syntest det var liten vits i å øydeleggje ein god hund for eit manuskript han ikkje var sikker på var noko tess.

Det som gjorde han usikker på manuskriptet, var om den forteljartekniske nyorienteringa som han hadde gitt seg inn på, ville lukkast. Steinbeck hadde lese nokre av John O'Hara sine noveller, korte tekstar der dialogen dominerer. Her fekk han idéen til sjølv å forsøkje å utvikle ein dramatisk forteljarstil med utstrekt bruk av dialog. Slik vart altså korthistoria til, som lett kunne overførast til scenen utan vesentlege omskrivingar. Den tidlegare ofte litt for ordrike forfattaren disiplinerte seg og vann på det.

Steinbeck lukkast altså over forventning med sitt formeksperiment. Han hadde skapt ein heilstøypt roman

som stod svært godt på eigne bein. På same tid hadde han gjort vegen til scenen kort gjennom den utprega dramatiske forteljarmåten, sjølv om det viste seg at noko omarbeiding måtte til. Eit tidleg forsøk på ei framføring basert på romanteksten i eit regionalt amatørteater lukkast berre sånn passe. Først da den erfarne teatermannen George Kaufmann kom inn i bildet og hjelpte Steinbeck med omarbeidinga for scenen, fekk stoffet ei form som gjorde det til godt teater. Når forfattaren lukkast så godt med *Om mus og menn*, kom det av at både handling, form og innhald til saman utgjorde ein svært naturleg einskap.

Steinbeck var ein forfattar med utprega sosialt samvit. Han var på sitt beste når han skildra enkle menneske sine kår: vagabønder, industriarbeidarar, landarbeidarar. Han hadde god kjennskap til desse miljøa frå tida som journalist. På tredvetalet var desse gruppene taparane i samfunnet og Steinbeck handsama dei alltid med respekt og medkjensle. Mange av bøkene hans er lagde til stader han kjende godt til, så som heimtraktene i Salinas-dalen i California. Dette skapar poetisk kraft i forteljinga.

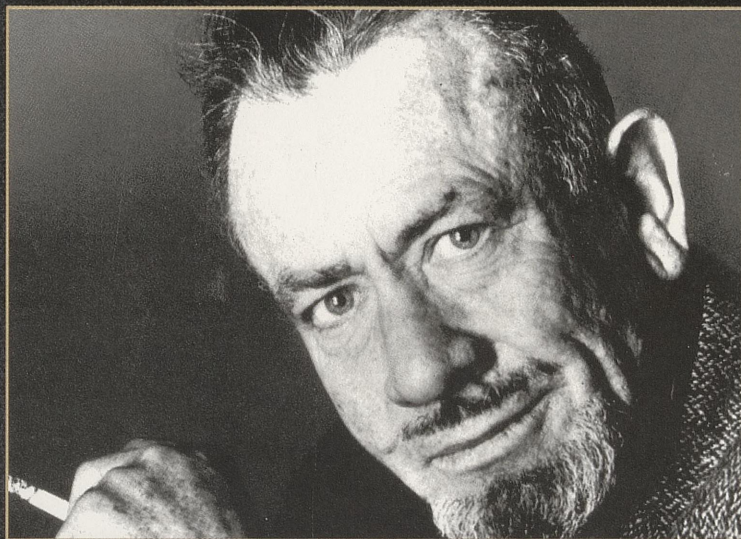
Tittelen til *Om mus og menn* er henta frå Robert Burns dikt om mus og menn og deira planar som fort blir til ingenting. Vitskapsmannen Ed Ricketts, Steinbecks gode ven og filosofiske vegvisar, synte han diktet. Ricketts brukte det som eit bilde på den biologiske determinismen han sjølv trudde på.

George og Lennie må gje slepp på draumane sine om eit betre liv. Deira lagnad er bestemt av krefter dei ikkje rår over sjølve. Slik får stykket ein tragisk dimensjon som kan samanliknast med dei greske klassikarane. No er det eit langt sprang frå George og Lennie til Agamemnon og Ødipus. Men i dette låg det saktens eit poeng for Steinbeck. Tragediens lov gjeld ikkje berre for kongar, men og for landarbeidarar frå California. Stykket utviklar sin eigen lagnads-logikk som gjer at den gripande slutten synest uunngåeleg: George blir tvinga til å vere den som sjølv, bokstavleg talt, må ta livet av den draumen han og Lennie ber på. Ved å gje stykket ei slik tragisk djupn, blir vi løfta ut av tredveåras California og konflikten blir allmennmenneskeleg. For mus og menn blir planar i sanning fort til ingenting.

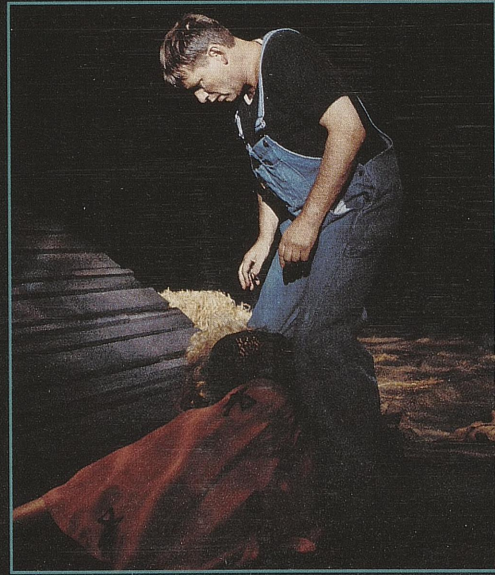
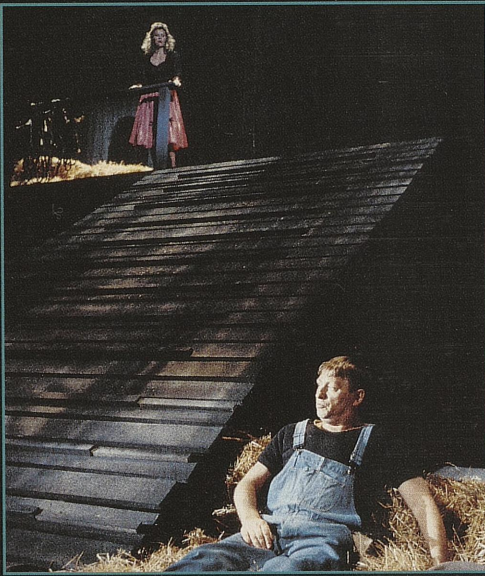
*Professor Per Winther,
Institutt for britiske og amerikanske studium
ved Universitetet i Oslo*

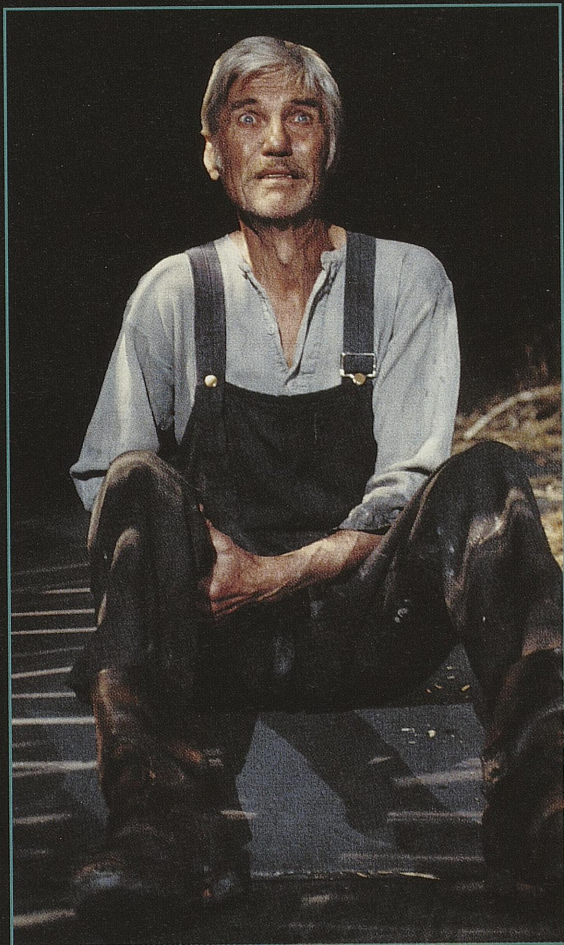

Frå filmen Om mus og menn. Regi: Lewis Milstone, 1940

John Steinbeck (1902-1968)

M U S O G M A N N 1 9 3 9

19.-1.-38

Til teatersjef Hergel

John Steinbeck: Mice and Men

Dette er ei uvanleg intim skildring av livet til amerikanske jordbruksarbeidarar, og gjennom bastardfiguren gjev det oss ein glytt i dei vanskelege rasetilhøva, som fører til hat, lynsjing, etc. - Stykket verkar 100 % amerikansk, og då det har lita beinveges handling vil det kvile på spelet og teatret um stykket skal få nokon suksess hjå oss. - På mange vis ligg det ypperleg til rette for D.n.t., og eg trur det vilde vera sundt for teatret å arbeide med denne strenge realismen nett no. Mykje vil koma an på kor god og levande umsetjing teatret kan skaffe seg. Her må råe reine rallarnorsken til um det skal bli meining og liv. Med dette vil eg rå teatret til å sikre seg stykket.

OLAV DALGARD konsulent
Det Norske Teatret.

Holger Löwenadler (Lennie), Øyvind Øyen (George)

Frå venstre: Edvard Drabløs (Crooks), Holger Löwenadler (Lennie), Øyvind Øyen (George), Tove Bryn (Kona til Curly), Pehr Qværnstrøm (Candy)

Forestillingen blev en kunstnerisk seier, som Det Norske Teatret i tiden fremover fortjener å få stor glede av.

Anton Ronneberg, AFTENPOSTEN

Det Norske Teatret gir «Mus og mann» et selvfølgelig scenisk liv. Den fine følsomheten bak den barske og kantede mannfolk-tonen er over alt hjulpet frem på en riktig måte.

Finn Halvorsen, MORGENBLADET

Noen av de nyeste innslagene i moderne litteratur og musikk er kommet fra Amerika - denne myldrende menneskejungelen, hvor primitive instinkter og raffinerte drifter nærmer seg hverandre, som begynnelsen og slutten på en sirkel.

E.S., DAGBLADET

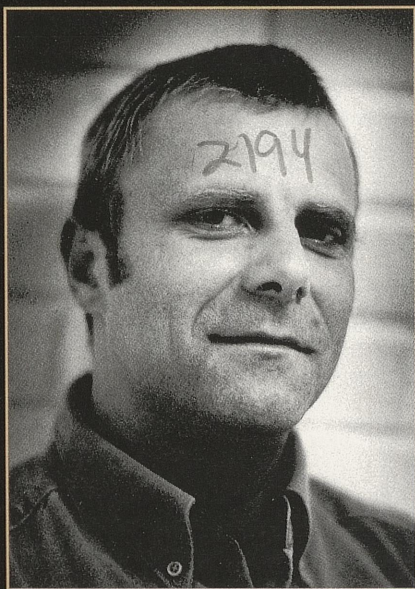
Denne store, ekte, snilde tomsingen vil bli stående i ens minne blandt de store sceneskikkelser som har fått liv. Den sterkvirkende forestillingen forestillingen blev lønnet med voldsomt bifall.

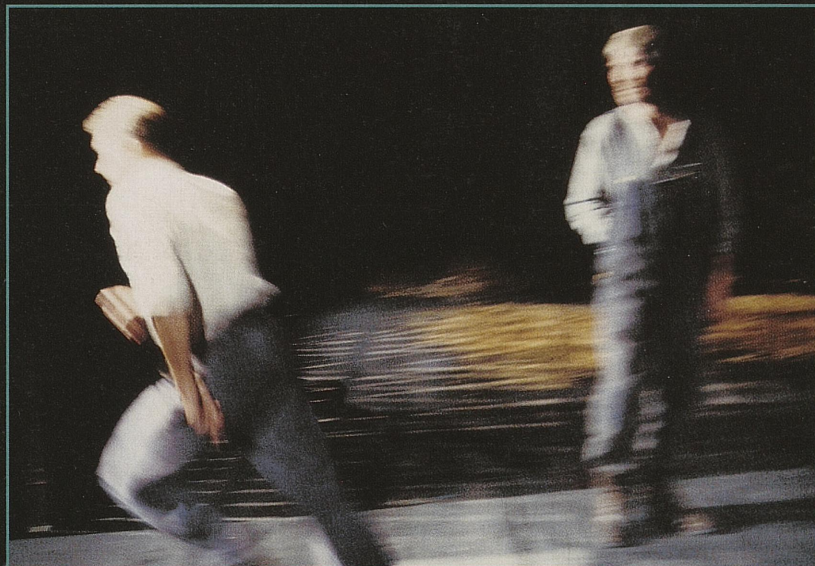
Waldemar Brøgger, TIDENS TEGN

Frå venstre: Pehr Qværnstrøm (Candy), Øyvind Øyen (George), Ingjald Haaland (Carlson), Helge Essmar (Curly), Einar Tveito (Whit), Tove Bryn (Kona til Curly), Harald Heide Steen (Slim)

Velkommen til Svein Roger Karlsen!
Svein Roger var ferdig utdanna frå
Statens Teaterhøgskole våren 1985.
Han har tolka store roller på
Trøndelag teater som Clov i Becketts
Sluttspill og Marco i *Millers Frakt
under havet*. På Teatret Vårt Lenny i
Pinters *Heimkomsten*, Estragon i
Becketts *Mens vi venter på Godot* og
Peer i Ibsens *Peer Gynt*. I sommar
gjorde han tittelrolla som Olav den
Heilage i spelet på Stiklestad. Svein
Roger har dessutan vore med i Nils
Gaups film *Hode over vannet* og Karin
Eides *Aldri mere 13*.

Depotbiblioteket

97sd 02 194

8.-16. november
Den fordømte Nordlendingen

Première 30. november
Juleevangeliet

SCENE 2

Til november
Othello

Première 21. november
Fredag

PBØVEALEN

Première 9. oktober
Av måneskin gror det ingenting

Gjestespel i november
Danse mi vise
tekster og dikt av Einar Skjæraasen.

det norske teatret